

Verslag 2e Messiaans Beraad 29 januari 2006

POLITIEKE LEZING VAN DE BIJBEL

Locatie: De Rode Hoed, Amsterdam

Gespreksleiders: Alex van Heusden en Geeske Hovingh

Huub Oosterhuis opent de bijeenkomst. Hij heet iedereen welkom en noemt alle windstroken waaruit de mensen, zo'n honderd in getal, gekomen zijn. In de richting van het dagthema, Politieke lezing van de bijbel, citeert Huub nog één keer de bekende uitspraak van Emmanuel Levinas: 'In het feit dat de relatie tot het goddelijke via de relatie tot de mensen verloopt en met de sociale gerechtigheid samenvalt, ligt de hele geest van de joodse bijbel. Mozes en de profeten bekommeren zich niet om de onsterfelijkheid van de ziel, maar om de arme, de wees, de weduwe en de vreemdeling. De relatie tot de mens, waarin het contact met het goddelijke zich voltrekt, is niet een soort 'geestelijke vriendschap', maar een rechtvaardige economie, waarvoor ieder mens ten volle verantwoordelijk is.

Vervolgens hield Alex van Heusden een inleiding over Politieke lezing van de bijbel - de tekst is elders op deze site te lezen.

Daarop volgde een gesprek tussen Huub Oosterhuis en Ton Veerkamp, emeritus studentenpastor en schrijver van artikelen en boeken rond politieke bijbellesing. Eind jaren zeventig schreef hij *De vernietiging van de Baäl*, een analyse van de verhalencyclus rond Elia en Elisa in de boeken *Koningen*. Daarover zegt hij: 'De verhalen rond Elia en Elisa verwijzen naar een harde klassenstrijd die in de negende eeuw vóór onze jaartelling in Israël gestreden is. Een strijd op leven en dood van het onderhorige en uitgebuite volk tegen de grootgrondbezitters-kaste met aan het hoofd de koning. Die koning, zo wordt verteld, 'diende Baäl'. 'Baäl' betekent bezitter, heer en meester, gebieder. Hij is de god van het 'recht van de sterkste'. Tegenover deze god die de heersende machtsverhoudingen sanctioneert, stelt Elia de god die Israël uit het slavenhuis heeft bevrijd. Bij lezing en nadere analyse van deze verhalen blijkt dat deze bevrijder-god partij kiest in de klassenstrijd die binnen Israël gestreden wordt. Hij is niet de god-van-iedereen in Israël, inclusief de koning en zijn onderdrukkersclan, hij is de partijganger van de slachtoffers, de ontrenten.

Ook zegt hij: 'Als het goed is, analyseert de theologie wat mensen zeggen over God: wat wordt door wie 'god' genoemd?' In elke maatschappij, sinds mensenheugenis, is sprake van 'goden'. 'God' is een woord voor dat wat in een samenleving het hoogst genoteerd staat, waar mensen achteraan lopen, wat de dienst uitmaakt. Werkelijke theologie stelt de vraag: wat en wie functioneert hier en nu als god: het kernwapen, de chip, het vrije-marktmechanisme? Maar ook: de meerderwaardigheid van de man, of van de Europese beschaving, het blanke ras. Niemand heeft in de gaten dat dit de goden zijn waar wij achteraan rennen. Je moet als theoloog 'de goden' identificeren om ze te kunnen ontmaskeren. Je moet laten zien aan welke 'goden en machten' mensen ten prooi zijn, en uit welke machtsgebieden wij bevrijd moeten worden. Een gemeente die politiek actief is, zoekt die machtsgebieden op en helpt mensen zich te bevrijden; om te beginnen door ze hun onderhorigheid bewust te maken.

Na de plenaire opening wordt er gesproken in vier groepen.

- Groep rond Alex van Heusden; gespreksleiding Geeske Hovingh

Eerste reacties op de toespraak?

Douwe Brandsma refereert aan de voorkeursliefde van God voor de armen. En ik dan? Ik ben rijk? Wat moet je doen als rijke? Een bekende vraag, als we in de kring om ons heen kijken kunnen we wel stellen dat we allemaal relatief rijk zijn. 'O wee jullie rijken!' staat er in het evangelie van Lukas. Alex spreekt de hoop uit dat we in staat zijn concreet te bespreken hoe we solidariteit kunnen organiseren.

We bespreken het begrip armoede; dat rijken ook arm kunnen zijn, maakt duidelijk hoe relatief het is. Het is een individueel te vertalen begrip. De vraag die je volgens een van de aanwezigen moet stellen is: hoe structuren we de aarde op zo'n manier dat het eerlijk verdeeld is? Sombere bespiegelingen passeren de revue; de wereld is er niet beter op geworden, de beweging is dood, wat leeft er nog? Hoe komt het dat die charismatische bewegingen het wel redden?

Politiek bijbellezen; de bijbel verordonneert dat zelf, zegt Alex. Een van de aanwezigen merkt op dat het niet populair is om de bijbel op een dergelijke manier te lezen. Het verhaal slaat niet meer aan, wat doen we verkeerd?

Poul Gelderloos refereert aan de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw; we hadden toen wereldbestormende ideeën; de wereld zou er anders uit gaan zien, we waren praktisch bezig; deden aan brood uitdelen. We hebben toen methodieken ontwikkeld. Vandaag wordt gekenmerkt door het neoliberale denken, de samenleving is ingewikkelder geworden, kijk naar de vreemdelingenwet, de EU. Poul spreekt de vrees uit dat we verzanden in het praten.

Peter Gelauff, ervaren in ontwikkelingswerk in Zuid-Amerika, reageert: de basisorganisatie is zonder voeding komen te staan.

Herman Schulte-Nordholt merkt op dat hij de vraag van reflectie mist, hoe komt het dat die boeken niet meer gelezen worden?

Annegien Hogenbrink van de oecumenische vrouwensynode pleit er voor dat er weer meer samen gelezen moet worden omdat dat bijdraagt aan reflectie en politieke bewustwording. Joke van Eekeres zegt zich zo te storen aan de taal die de politici uiten; woorden als verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid zijn totaal misbruikt; verantwoordelijkheid nemen houdt ook in dat je voor je zieke buurman zorgt, het is ook: verantwoordelijkheid geven. Alex benadrukt dat het woord 'kerken' zo min mogelijk moet vallen bij dit messiaans beraad.

We doen niet aan hengelen naar de bisschop, maar trachten verantwoordelijkheid te nemen voor een socialere economie. Politieke bijbellezing komt overeen met een maatschappelijke agenda. Er is verdeeldheid in de groep over hoe dit gerealiseerd dient te worden, sommigen denken heel praktisch, er worden zaken als de wereldwinkel en stichting Gered Gereedschap genoemd. Rutger van Eijken: het is niet alleen eerlijke koffie kopen, hoe zorgen we ervoor dat we met deze ideeën naar buiten treden? Hoe zorgen we ervoor dat de gevoelens van de zondag, zich ook naar de maandag verplaatsen?

Joke legt een dilemma voor dat daar niet helemaal op aansluit: ze denkt na over het kapitalisme en het communisme, ze beschouwt beide niet als goede systemen; is het nog mogelijk om een economisch systeem te creëren waarin mensen aan hun recht komen?

Rutger reageert pessimistisch: we komen er niet met goede wil, de mens is slaaf geworden van het systeem. Nederland is te bureaucratisch geworden

Peter zegt: we moeten wetten en leefregels uitdenken met elkaar, het perfecte systeem is er niet uit voortgekomen. De centrale positie van de mens als doel; de menswaardige samenleving, gebruikmaken van andere disciplines, de sociale economie is het product van een cultuur. Henk Haen vraagt zich af welke mechanismen er aan het werk zijn. 'Wat is het dilemma?' De nadruk ligt nu teveel op het opbouwen van middelen in plaats van menselijke relaties. Maar: wat doe je er in de praktijk mee? 'Dat horen we niet, het zweeft een beetje' merkt iemand op.

Het is hoog tijd voor actie. Voor sommigen is de gewetensnood zo hoog dat ze niet meer kunnen doen wat de regering wil. Daarom is het nuttig en zelfs noodzakelijk te inventariseren waar we ons bij aan kunt sluiten, er zijn immers meer mensen met soortgelijke gevoelens en het is niet nodig het wiel steeds opnieuw uit te vinden.

Concluderend: reflectie en praktijk zijn allebei erg belangrijk om tot iets constructiefs te komen en ieder heeft daar zijn eigen voorkeur en dus taak in. En daarnaast is inventarisatie van vergelijkbare initiatieven noodzakelijk.

De vier groepen komen weer samen in de grote zaal en woordvoerders brengen verslag uit. Van groep 1 hierboven de uitgebreide versie, Alex van Heusden en Geeske Hovingh vatten het ten overstaande van de hele groep nog eens samen.

- Groep rond Ton Veerkamp, gespreksleiding Kees Kok

Grote vragen als: hoe nu verder? & hoe houd je het vol? waren aan bod gekomen. Het alternatief voor economisch onrecht is bescherming van de bezitlozen, de bijbel wellicht dicht doen en bondgenoten zoeken.

Ton Veerkamp: onze maatschappij is gericht op bescherming van bezit en bezitter; de thora is er ter bescherming van de bezitloze die bedreigd wordt.

- Groep rond Remi Verwimp (Werkplaats voor Theologie en Maatschappij, Antwerpen); gespreksleiding Jacques Spaapen

Er werd gesproken over de noodzaak van het permanente leerhuis: de eigen onmacht verbinden met een bijbelse visie. De bijbel is geen geschiedenis, maar maakt geschiedenis. Meerder modellen van exegetische zouden op de bijbel moeten worden toegepast, bijvoorbeeld interculturele lezing, richting politiek. Jezus begaf zich tenslotte ook naar het centrum van de macht. Werken de voedselbanken? Solidariteit koop je niet af, lokale politici dienen aangesproken te worden, activistisch christendom is men niet meer gewend. De ouderen weten het vaak zo goed. Leerhuis of viering? Je hoeft niet alles te doen als gemeente.

- Groep rond Elke Vandepierre (Werkplaats voor Theologie en Maatschappij, Antwerpen); gespreksleiding Huub Oosterhuis

In deze groep werd onder meer gesproken over de manier waarop jongeren in aanraking kunnen worden gebracht met bijbelteksten en daar herkenning bij kunnen ondervinden. En over het ontwikkelen van een instrumentarium om politiek bijbellezen gaande te houden. Wervende statements, actiemodellen, een pleidooi voor een messiaanse beweging.

Abeltje Hoogenkamp klimt op het podium en zegt behoefte te hebben aan meer dan een beraad. Het is zo moeilijk macro- en microniveau met elkaar te combineren! Ze verlangt naar een meer georganiseerde bilaterale beweging. Er is genoeg boosheid! Ik sta te popelen om mijn boosheid te laten uitstromen! Het is tijd voor burgerlijke ongehoorzaamheid.

En zo werd de idee van een messiaanse beweging geboren: een tiental mensen zal zich namens de grotere groep bezighouden met de vraagstukken die te berde werden gebracht. Zij zullen de briefjes tegen het licht houden en ideeën omvormen in concrete initiatieven! Zondag 26 februari vindt de eerste vergadering van deze 'denktank' plaats.